

SOCIETATEA POST-DISCIPLINARĂ: UN STUDIU ASUPRA TEORIILOR PUTERII ÎN ERA NEOLIBERALISMULUI

Laurențiu MITRIUC

CZU: 321.01(091)

laur.mitriuc@gmail.com

Power has been the subject of theoretical debate and conceptual ambiguity. Han expands on Foucault's ideas of disciplinary power by exploring the psychological dimensions of power in the neoliberal society, emphasizing the dangers of self-exploitation, constant positivity and the compulsion to perform, which lead to burnout and depression. This paper aims to formulate the concept of post-disciplinary power by analyzing philosophical perspectives on power; comparing disciplinary and post-disciplinary manifestations, and reexamining the concept of freedom.

Puterea este un fenomen complex, omniprezent în istorie și societate. Este o forță, o capacitate de a ajunge la rezultatele dorite de un subiect. Cu toate acestea, puterea este adesea confundată cu un mijloc, când, de fapt, puterea este scopul în sine. Conceptul de putere a evoluat în filosofie, sociologie și politică, reflectând schimbările de gândire ale filosofilor și societăților în diverse epoci. Deși există numeroase exemple de manifestare a puterii în istorie, puterea funcționează într-un mod misterios și este dificil de conceptualizat și teoretizat. Byung-Chul Han afirmă că persistă o confuzie teoretică și că, deși fenomenul puterii există în mod incontestabil, conceptul în sine rămâne învăluit în ambiguitate [1, p.7-8].

Michel Foucault se concentrează pe conceptul de bioputere, evidențiind modul în care puterea acționează prin controlul și gestionarea populațiilor, cu accent pe reglementarea și optimizarea proceselor vitale [2, p.172]. În ciuda pătrunderii analizei lui Foucault asupra puterii, el este adesea criticat pentru că neglijează experiențele subiective și aspectele psihologice în relațiile de putere. Elementul care face ca analiza foucaultiană să fie relevant în a studia noile forme de putere psihopolitică este distingerea dintre puterea negativă – cea care indică limitele subiectului și reprezintă o versiune clasică de comandă și supunere, și puterea productivă.

Efectuarea comparației dintre puterea disciplinară biopolitică, conform teoriilor lui Foucault, și puterea psihopolitică post-disciplinară, așa cum este descrisă de Han, scoate la iveală valoarea conceptului de putere post-disciplinară. Puterea disciplinară se axează pe mecanismele de control prezente în instituțiile disciplinare, în timp ce psihopolitica prelungește această discuție, abordând și dimensiunile psihologice și subiective ale puterii pozitive în contextul societății neoliberale și digitale. În comparație cu Foucault, Byung-Chul Han oferă o perspectivă radicală asupra puterii și impactului acesteia asupra sufletului și libertății indivizilor. Han se concentra-

ză asupra pericolelor și patologiilor societății post-disciplinare, evidențiind impactul puterii asupra sufletului și libertății individuale, care duc la probleme în identitate, epuizeală și depresie în era neoliberalismului. În ideea sa de societate a oboselii, indivizii sunt din ce în ce mai transparenți, expuși la o evaluare constantă și presați să se îmbunătățească continuu, asemeni mărfii de pe piața „liberă”.

Alți gânditorii contemporani, în mod similar, contestă paradigmele tradiționale ale puterii și critică ordinea neoliberalismului digital. Tehnologia digitală și ideologia neoliberală au transformat forma puterii într-o entitate mai subtilă și descentralizată. Acești gânditori explorează puterea într-un mod sistematic și unic, iar abordarea lor comună se referă la societatea post-disciplinară.

Orice formă de rezistență capitalistă este, de fapt, un mecanism de consolidarea ideologiei neoliberale [3, p.57]. Așadar, Mark Fisher formulează unidimensionalitatea viziunii teleologice asupra modului în care poate să funcționeze societatea contemporană, și anume că „este mai ușor să ne imaginăm sfârșitul lumii decât să ne imaginăm sfârșitul capitalismului” [4, p.1]. Deși pare firesc că politicile neoliberale duc la remodelarea infrastructurii sociale și materiale, ele duc și la transformări în spațiul nostru imaginar și creativ. Din această perspectivă „sterilă”, putem constata că neoliberalismul dereglementează și colonizează spațiul imaginar, eradicând alternativele și erodând valorile comune.

Neoliberalismul digital, din motive de sporire a eficienței reproductive, transformă relațiile noastre prin cerințele de autoexpunere, autoperformanță și conectivitate constantă, contribuind la alienare, depresie și deficitul de atenție. Acest fapt se datorează eliminării aspectului negativ și promovarea unei noi forme de dialectică a pozitivității, cu un caracter narcisist și individualist. Dacă puterea negativă este lipsită de inventivitate și poate fi redusă la o monotonie statică, puterea productivă îl transformă pe subiect într-un *proiect al propriei panopticități* [5, p.8-9]. Fastuozitatea puterii biopolitice este una care caută noi teritorii să cucerească – culturale și ideologice, însă sporirea eficacității are loc doar odată cu puterea post-disciplinară care cere eliminarea valorilor demodate prin *deteritorializare* [6, p.166-7].

Adresând întrebările cu privire la natura realității și consecințele potențiale ale unei existențe digitale extrem de interconectate, societatea post-disciplinară indică fragilitatea condiției umane în fața forței care, în mod paradoxal, încearcă să o elibereze. Sursele media, supraîncărcate cu informații, intensifică aceste probleme prin compusliunea de a performa constant. În acest fel, tehnologiile puterii neoliberale se răsfrâng asupra modului în care interacționăm cu lumea și cu noi înșine – suntem mai izolați și mai constrânși ca niciodată, iar paradoxul imperativului de a realiza și de a fi mereu conectați în matricea sistemului ne obosește într-atât, încât luăm forma proiectului final al reproducției neoliberale, cea a *omului gol* [5, p.2-3].

Firavitatea condiției umane este la fel de sensibilă precum însuși ecranul aparatului digital de care noi depindem. În era post-disciplinară, indivizii sunt mai flexibili să își aleagă propria cale în viață, iar identitatea și valorile personale devin mai importante decât cele colective. În loc să se supună unui control strict, indivizii sunt

considerați a fi mai capabili să își asume puterea interioară, să ia decizii în cunoștință de cauză și să își asume responsabilitatea pentru aceste decizii. Dar, în cazul societății post-disciplinare, opusul este de fapt adevărat.

Han susține că în cultura digitală neoliberală, indivizii sunt supuși unei forme de putere care funcționează prin mecanisme pozitive, decât prin metode disciplinare tradiționale ale negativității. Starea contemporană a individului suprasaturat, deprimat, obosit și profund alienat, asemănătoare fenomenului de *hikikomori*, poate fi comparată cu cea de *Müselmann* contemporan [7, p.19]. Acest om copleșit, asemănător omului sacru al lui Agamben [8, p.37], care nu poate fi sacrificat, reflectă condamnarea la o viață lipsită de valoarea sa intrinsecă. În mod paradoxal, însăși puterea care îl exclude, interdicția suverană, în contemporanitatea neoliberalismului deschis și emoțional, îi închide pe subiecți în temnița sistemului digital. Potrivit lui Han, neoliberalismul nu face altceva decât să exploateze libertatea, fără să aprofundeze complexitatea acesteia [5, p.12].

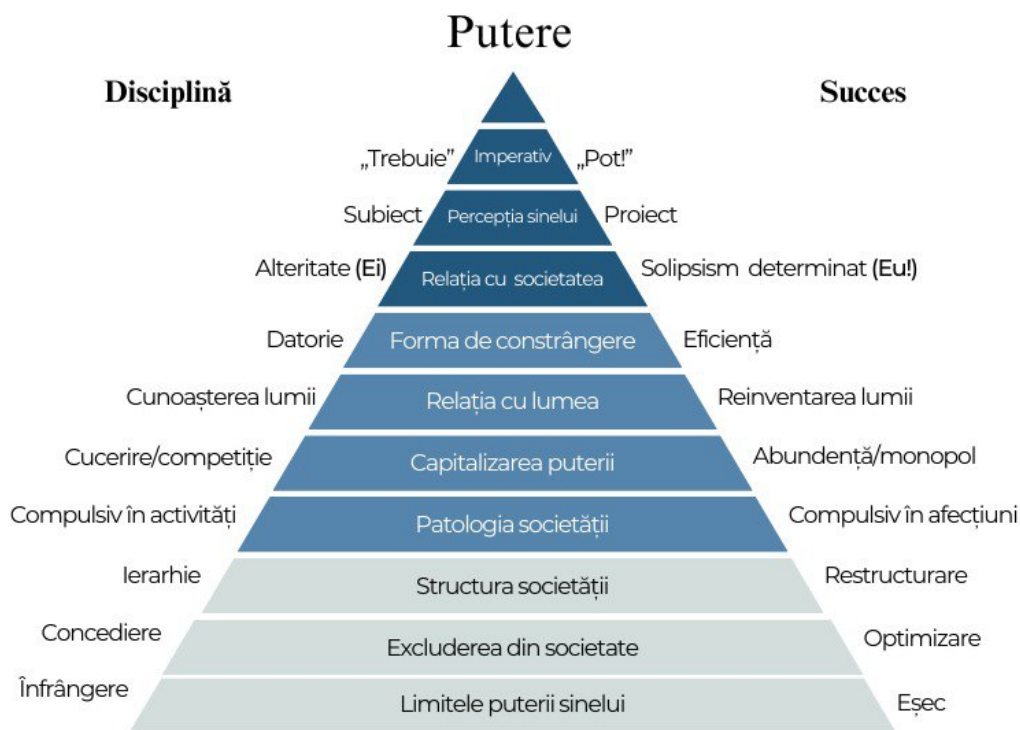

Fig.1. Piramida Puterii – fiecare treaptă reprezintă o trăsătură generală după care puterea, în forma ei biopolitică (Disciplină) sau psihopolitică (Succes-Performanță) se manifestă

Asemeni morții lui Dumnezeu, moartea puterii reprezintă o provocare semnificativă în formularea unei teorii unificate a puterii post-disciplinare. În timp ce unii

autori aderă la formulările biopolitice tradiționale, alții propun cadre alternative care se pot alinia sau nu cu puterea post-disciplinară. Conceptul de psihopolitică al lui Han cercetează dimensiunile psihologice și afective ale puterii, conferind o nouă viață modalităților în care puterea este exercitată prin internalizarea normelor și producerea de subiectivitate. Explorând rolul pozitivității, al exploatării sinelui și al compulsi-onării neoliberale de performanță constantă, el atrage atenția că lipsa de claritate și neglijarea puterii post-disciplinare este ceea ce duce la perceperea puterii post-disciplinare, actualmente, ca fiind un lucru ambiguu ieșit din contextul peisajului teoretic existent. Așadar, o cercetare filosofică suplimentară cu perspective mai fundamentate este necesară pentru a stabili valoarea acestui concept, asta deși însuși fenomenul este într-atât de omniprezent încât, până la urmă, joacă în întunericul din spatele ecranelor neoliberale.

Referințe:

1. HAN, B.C. *What is Power.*, Cambridge: Polity Press, 2019.
2. FOUCAULT, M. *Discipline and Punish. The Birth of the Prison.* Londra: Penguin Books, 1977.
3. ALTHUSSER, L. *On Ideology.* Londra: Verso, 2008.
4. FISHER, M. *Capitalist Realism – Is There No Alternative?* Winchester: Zer0 Books, 2009.
5. HAN, B.C. *Psychopolitics.* Londra: Verso Books, 2017.
6. DELEUZE, G., GUATTARI, F. *Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 1983.
7. HAN, B.C. *The Burnout Society.* Stanford: Stanford University Press, 2015.
8. AGAMBEN, G. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life.* Stanford: Stanford University Press, 1998.

Recomandat
Dumitru DODUL, dr., conf. univ.